

150 LAT „ZWIASTUNA EWANGELICKIEGO” - daty i fakty

Zwiastun Ewangeliczny

● 15 stycznia 1863

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **ks. Leopold Otto**

Ukazał się pierwszy numer czasopisma w języku polskim dla ewangelików. Miał 16 stron. Jego założycielem i redaktorem naczelnym był ks. Leopold Otto, drugi proboszcz parafii ewangelickiej w Warszawie. Jak napisał w pierwszym numerze, „Zwiastun Ewangeliczny” powstałby zaznajamiać czytelników z „przeszłością i terażniejszością Kościoła ewangelickiego w Polsce”. W tym czasie pismo miało następujące stałe działy: *Ze szkoły*, *Wiadomości kościelne*, *Korespondencja*, *Przegląd Literacki*, *Dary*, *Od wydawcy*, *Do czytelników*. Wychodziło nakładem warszawskiej ewangelickiej firmy księgarskiej Gebethnera i Wolffa. Wydawane było jako dwutygodnik, w nakładzie 400 – 1000 egzemplarzy. Ks. L. Otto był autorem większości artykułów. Czasami uzupełnieniem były relacje z wydarzeń, przysyłane z różnych parafii.

● 1867

miejsce: **CIESZYN**

redaktorzy naczelni (odpowiedzialni): **Jan Borbis** (I 1867 – IV 1870), **ks. Arnold Żlik** (nr 5 z 30 VI 1870), **H. Schwerdtmann** lub **J. Borbis** (od nr 5 z 1870 do nr 4 z IV 1871), **Antoni Wałach** (V 1871 – XII 1875)

Ks. Leopold Otto przeniósł się do Cieszyna, gdzie został wybrany pierwszym proboszczem. Oznaczało to zmianę państwa, przeprowadzkę z Rosji do Austrii. Ponieważ nie posiadał obywatelstwa austriackiego, nie mógł formalnie kierować czasopismem. Za niego pismo podpisywali: Jan Borbis, Antoni Wałach oraz ks. Arnold Żlik. „Zwiastun Ewangeliczny” wychodził nad Olzą jako miesięcznik. Podobnie jak w Warszawie: ks. L. Otto był głównym autorem tekstów. Wiele miejsca poświęcił dziejom Kościoła

ks. Leopold Otto

bp Juliusz Bursche

oraz historii zborów śląskich. W czasopiśmie można też było przeczytać o sytuacji ewangelików w Królestwie oraz pod panowaniem pruskim i w całej monarchii habsburskiej. Dnia 13 października 1875 r. ks. L. Otto opuścił Cieszyn, a w grudniu 1875 r. ukazał się tam ostatni numer „Zwiastuna Ewangelicznego”.

● 1876

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **ks. Leopold Otto**

Ks. L. Otto został wybrany pierwszym proboszczem parafii ewangelickiej w Warszawie. Wracając nad Wisłę przynosi „Zwiastun Ewangeliczny” znowu do Warszawy. Ostatnim redagowanym przez ks. L. Otto jest nr 9. „Zwiastuna Ewangelicznego”, który ukazał się 21 czerwca 1882 r.

● 22 września 1882

miejsce: **WARSZAWA**

Zmarł ks. Leopold Otto. W pogrzebie duchownego uczestniczyło kilka tysięcy ludzi. Ścisk na cmentarzu był taki, że jak podaje „Gwiazdka Cieszyńska”, co chwilę było słyhać „przeraźliwe krzyki osób znajdujących się w niebezpieczeństwie zaciśnięcia”.

● październik – grudzień 1882

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **ks. Wilhelm Piotr Angerstein**, uczeń ks. L. Otto, proboszcz w Wiskitkach-Żyrardowie

Numer dziesiąty, redagowany przez ks. W. Angersteina, rozpoczął się nekrologiem i wspomnieniem pośmiertnym ks. L. Otto. Nowy redaktor wydał jedynie trzy numery. Powstały trudności, gdyż firma Gebethnera i Wolffa odmówiła dalszego finansowania pisma, a rada rodzinna ks. Leopolda Otto nie potrafiła podjąć decyzji co do dalszych losów pisma. Czasopismo zawiesiło działalność.

● 31 stycznia 1898

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **ks. Juliusz Bursche**, drugi proboszcz parafii warszawskiej

Przy tworzeniu czasopisma z ks. J. Bursche współpracowali: ks. Edmund Herman Schultz; ks. Aleksander Schoeneich – proboszcz w Lublinie, ks. Jan Stanisław Fabian – wikariusz w Piotrkowie, ks. Oskar Ernst – proboszcz w Nowym Dworze, Hugo Wosch oraz ks. Rudolf Grundlach.

W czasopiśmie znalazły się rozmyślenia biblijne, teksty dotyczące historii polskiego protestantyzmu, bieżące wydarzenia kościelne. Rozprowadzono je na terenie Kongresówki, Rosji, Śląska Cieszyńskiego, kilka egzemplarzy wysyłano do współwyznawców w Niemczech, Szwajcarii, Czechach oraz USA.

W tym czasie redakcja „Zwiastuna Ewangelicznego” była też wydawcą książek. Ukazały się m.in.: *Zarys dziejów powstania i upadku Reformacji w Polsce* – Waleriana Krasińskiego oraz *Chwała Kościoła Ewangelickiego* – ks. E. Schultza.

● 1905

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **ks. Aleksander Schoeneich**, współpraca: **ks. Jan Stanisław Fabian**

Ks. J. Bursche został wybrany zwierzchnikiem Kościoła Ewangelicko – Augsburskiego, zachowując nadal stanowisko pierwszego proboszcza parafii warszawskiej. Zrezygnował ze stanowiska redaktora. Funkcję tę przejął ks. Aleksander Schoeneich.

● 1907

redaktor naczelny: **bp Juliusz Bursche**

W 1907 r. umiera ks. Jan Stanisław Fabian. Redakcję przejął ponownie bp J. Bursche. Z uwagi na wiele obowiązków parafialnych i kościelnych ograniczył on częstotliwość ukazywania się pisma do dziesięciu numerów w roku.

● 1914

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **bp Juliusz Bursche**

Władze rosyjskie zakazały dalszego wydawania „Zwiastuna Ewangelicznego”. Ostatni numer przed przerwą wywołaną I wojną światową ukazał 24 czerwca 1914 r. Decyzję tę podtrzymały władze pruskie po zajęciu Warszawy w 1915 r.

● 4 września 1921

miejsce: **WARSZAWA**

wydawcy i redaktorzy: **ks. Zygmunt Michelis, ks. August Loth** – duchowni parafii ewangelickiej w Warszawie

Czasopismo nosiło podtytuł „Organ ewangelików polskich”, kilka miesięcy później zamieniony na „Organ spółdzielni ewangelickich”.

● 1 stycznia 1924

wydawca i redaktor naczelny: **ks. Zygmunt Michelis**

miejsce: **WARSZAWA**

Jego współpracownikami i autorami tekstów byli: ks. A. Schoeneich, ks. Karol Kotula, pisarz Paweł Hulka-Laskowski oraz ks. Ewald Lodwich.

● 4 grudnia 1938

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **Władysław Ludwik Ewert**, syn senatora i prezesa rady parafialnej parafii Świętej Trójcy w Warszawie

Początkowo, od 9 października 1938, W. Ewert redaguje pismo przy udziale ks. Z. Michelisa. Redakcja nawiązywała do tradycji ks. L. Otto, w podtytule czytamy: „Pismo religijne, społeczne i literackie”.

● 1939

miejsce: **WARSZAWA**

Dnia 3 września 1939 ukazał się ostatni numer „Zwiastuna Ewangelicznego” przed przerwą spowodowaną wybuchem działań wojennych.

Strażnica Ewangeliczna

● 1946

miejsce: **BYTOM**

redaktor naczelny: **ks. Henryk Wegener-Wojnowski**, proboszcz parafii w Bytomiu

Ks. Henryk Wegener-Wojnowski po powrocie z obozu koncentracyjnego objął stanowisko administratora parafii w Bytomiu. Później został wybrany proboszczem i pracował tam do końca życia. Zaraz też rozpoczął pracę publicystyczną i redaktorską. Wydał wspólnie z innymi księżmi z Górnego Śląska jednodniówkę górnośląską opisującą sprawy kościelne regionu. Widząc, że przedsięwzięcie się udało, ks. Henryk Wegener-Wojnowski zaczął organizować stałe, periodyczne pismo kościelne. Jako redaktor sam wiele pisał. Formalnie pismo wydawał i redagował komitet redakcyjny w składzie: ks. Robert Fiszkał, ks. Feliks Gloeh, ks. Jan Karpecki, ks. Karol Kotula, ks. Jan Lasota, ks. Oskar Michejda, ks. Zygmunt Michelis. „Strażnica Ewangeliczna” ukazywała się początkowo jako miesięcznik, zaś od 5. numeru jako dwutygodnik. W zamiarach pierwszego redaktora miał to być tygodnik, jednak nie udało się tego zrealizować.

● 1 marca 1947

miejsce: **BYTOM**

Jako wkładka do czwartego numeru „Strażnicy Ewangelicznej” ukazał się pierwszy numer „Przyjaciela Dzieci”. Był to specjalny dodatek dla ewangelickich dzieci. W latach 1947-1952 redagował go ks. Henryk Wegener-Wojnowski. Pismo dla dzieci ukazywało się raz w miesiącu.

● 1952

miejsce: **BYDGOSZCZ**

redaktor naczelny: **ks. Waldemar Preiss**

Kolegium redakcyjne tworzyli: ks. Z. Michelis, ks. Otton Krenz, ks. Robert Fiszkal. Redakcję „Przyjaciela Dzieci” objął ks. Otton Krenz. W nowym kolegium redakcyjnym zabrakło miejsca dla ks. Henryka Wegenera-Wojnowskiego. Ostatni redagowany przez niego numer pochodzi z 4 kwietnia 1952 i poświęcony był jego dziadkowi bpowi Juliuszowi Burschemu w 10. rocznicę jego śmierci. Kilkanaście dni później ks. Henryk Wegener-Wojnowski zmarł w wieku 36 lat. Pogrzeb odbył się 17 kwietnia 1952 r.

● **kwiecień 1953**

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **Henryk Wencel**

Od numeru 8. z 15 kwietnia czasopismo wydawane jest w Warszawie. W związku z tym Prezydium Naczelnej Rady Kościoła powołało na redaktora naczelnego Henryka Wencła – kuratora diecezji warszawskiej. Pismo redagowało kolegium w dotychczasowym składzie.

● **1954**

miejsce: **WARSZAWA**

We wrześniu pracę w redakcji rozpoczęła Irena Heintze jako redaktor techniczny.

● **1955**

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **bp Karol Kotula**

sekretarz redakcji: **Irena Heintze**

Nowa redakcja doprowadziła do regularnego i punktualnego ukazywania się czasopisma.

● **1958**

W latach 1954-1957 „Przyjaciel Dzieci” nie ukazywał się. Od 1958 do 1967 r. dodatek dla dzieci przygotowywał ks. Jan Karpecki.

● **1960**

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **Irena Heintze**

Z inicjatywy Ireny Heintze w numerze 20. z datą 16-31 października został ogłoszony konkurs na zmianę nazwy „Strażnicy Ewangelicznej”.

Zwiastun

● 1961

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **Irena Heintze**

Głosami czytelników wybrano nazwę „Zwiastun”, nawiązując do czasopisma założonego przez ks. L. Otto. Czasopismo miało podtytuł: „Pismo religijno-kościelne”.

● 1963

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **Irena Heintze**

„Zwiastun” kończy 100 lat. W kolejnych numerach ukazuje się historia czasopisma autorstwa ks. prof. Woldemara Gastparego.

● 1967

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **ks. Tadeusz Wojak**

Numerem 14/15 z 15 lipca pracę zakończyła Irena Heintze. Od następnego numeru „Zwiastunem” kieruje ks. T. Wojak.

● 1968

Przygotowanie „Przyjaciela Dzieci” przejmuje **diakon Helena Gajdacz**.

● 1979

miejsce: **WARSZAWA**

redaktor naczelny: **Ewa Otello-Wiśniewska**

Ks. Tadeusz Wojak w numerze 4. z 15 lutego kończy pracę redaktora naczelnego i wieku 72 lat przechodzi na emeryturę. Obowiązki redaktora naczelnego przejmuje mgr teol. Ewa Otello-Wiśniewska, dotychczasowy redaktor techniczny.

● 1991

Z numerem 5. z 1 marca Helena Gajdacz kończy pracę nad „Przyjacielem Dzieci”. Kilka numerów przygotowuje redakcja „Zwiastuna”, a od nr 23/24 z datą 1-15 grudnia materiały do dodatku dla dzieci przygotowuje **diakon Urszula Śliwka**.

● 1 marca 1992

miejsce: **BIELSKO-BIAŁA**

Wydawnictwo „Zwiastun” zakończyło działalność w Warszawie. Dnia 15 kwietnia 1992 r. w Bielsku-Białej rozpoczął pracę Ośrodek Wydawniczy „Augustana” czyli kościelna drukarnia i przeniesione z Warszawy wydawnictwo. Redakcję tworzyli: **Łucja Cholewik, Henryk Dominik**. Od numeru 1. czasopismo ukazuje się z kolorową okładką.

● 1 września 1992

miejsce: **BIELSKO-BIAŁA**

Skład redakcji uzupełniają: **ks. Manfred Uglorz, ks. Jerzy Below**. W tym roku w redakcji pojawiają się pierwsze komputery.

● 1993

miejsce: **BIELSKO-BIAŁA**

redaktor naczelny: **ks. Jerzy Below**

Zmieniono szatę graficzną. Wprowadzono nowe rubryki, z których część, jak np. „Spotkanie ze Słowem Bożym” oraz „Bóg i my”, istnieją do dziś.

Zwiastun Ewangelicki

● 2000

miejsce: **BIELSKO-BIAŁA**

redaktor naczelny: **ks. Jerzy Below**

Od numeru 1. pismo ukazuje się w nowej szacie graficznej oraz z rozszerzonym tytułem: „Zwiastun Ewangelicki”. Odwołując się do „Zwiastuna Ewangelicznego” ks. L. Otto, redakcja napisała: „Dziś słowo ewangeliczny zmieniło częściowo swoje znaczenie (...) we współczesnej polszczyźnie lepiej nasze pochodzenie, nasze cele i działania określa słowo »ewangelicki«. Nowa winieta nawiązywała też do dawnego kroju czcionki z 1863 r.

● 2003

W ramach obchodów 140-lecia „Zwiastuna Ewangelickiego” redakcja ustanowiła Nagrodę im. ks. Leopolda Otto. Przyznawana jest ona osobom aktywnie udzielającym się w dziedzinach,

w których zasłużył się ks. Leopold Otto lub do działań w których mocno motywował ówczesnych ewangelików.

● 2007

Od 1. numeru tego roku „Przyjaciel Dzieci” przygotowuje **diakon Joanna Sikora**.

● 2012

miejsce: **BIELSKO-BIAŁA**

redaktor naczelny: **ks. Jerzy Below**

W 2012 roku redakcję tworzą: ks. Jerzy Below (redaktor naczelny), Magdalena Legendź (sekretarz redakcji), Izabela Barabosz. Składem komputerowym zarządzają Małgorzata Malejka i Anna Klimczok. Nad finansami czuwa Paulina Nowak. Dystrybucją czasopisma zajmuje się Łukasz Fender.

Źródła:

1. Jarosław Kłaczek, *Czasopiśmiennictwo protestanckie w Polsce w latach 1918-1939*.
2. Jarosław Kłaczek, *Protestanckie wydawnictwa prasowe na ziemiach polskich w XIX i w pierwszej połowie XX wieku*.
3. Tadeusz Stegner, *Bóg, protestantyzm, Polska. Biografia pastora Leopolda Marcina Otto*.
4. „Strażnica Ewangeliczna” z lat 1946-1960.
5. „Zwiastun” z lat 1961-1999.
6. „Zwiastun Ewangelicki” z lat 2000-2012.